

การพัฒนาแบบแผนการจัดการภาวะฉุกเฉินในช่องทางเข้าออกประเทศ ท่าอากาศยานอุดรธานี Development of Emergency Management Model for Udonthani Airport Point of Entry

(Received: May 15,2024 ; Revised: May 26,2024 ; Accepted: May 27,2024)

ปรีชา เศษสมบุญ¹
Preecha Sessomboon¹

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินความเสี่ยงโรค และภัยสุขภาพที่อาจเกิดขึ้นในช่องทางเข้าออกประเทศท่าอากาศยานอุดรธานี 2) พัฒนารูปแบบการจัดการภาวะฉุกเฉินในช่องทาง 3) ประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดการภาวะฉุกเฉิน ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่บุคลากรในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานด้านการป้องกัน ควบคุมโรคในท่าอากาศยานอุดรธานี โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างร่วมกระบวนการวิเคราะห์ความเสี่ยง และพัฒนาแผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุข จำนวน 14 คน และกลุ่มตัวอย่างที่ร่วมกระบวนการประเมินความเหมาะสมของแผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุข จำนวน 45 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบประเมินความเสี่ยงตามแนวทาง Risk Assessment เอกสารการจัดทำแผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉิน แบบสอบถามเชิงโครงสร้างเพื่อประเมินผลการซ้อมแผน และแบบสอบถามความเหมาะสมของแผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉิน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าร้อยละ (Percentage) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) ค่าฐานนิยม (Mode)

ผลการศึกษาพบว่า

1. ผลจากการประเมินความเสี่ยง โรคและภัยสุขภาพที่มีความเสี่ยงในระดับสูง ได้แก่ 1) โรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2) ภัยจากคุณภาพอากาศภายในอาคาร 3) ภัยจากฝุ่นละอองขนาดเล็ก และโรคและภัยสุขภาพที่มีความเสี่ยงในระดับปานกลาง ได้แก่ 1) โรคไข้เหลือง 2) วัณโรค 3) การรั่วไหลของสารโคบอลต์จากเครื่องตรวจจับโลหะผู้โดยสาร 4) ไฟไหม้อาคารผู้โดยสาร 5) เครื่องบินไถลออกนอกรันเวย์

2. แผนเฉพาะโรคและภัยสุขภาพ กรณีโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ มีองค์ประกอบของแผน คือ 1) ที่มา และความสำคัญ 2) วัตถุประสงค์ 3) ขอบเขตของแผน 4) ความรับผิดชอบ (หน่วยงานหลัก และหน่วยงานสนับสนุน) 5) นิยาม / คำจำกัดความ 6) ข้อเสนอแนะ 7) กรอบการปฏิบัติงาน (โครงสร้างการปฏิบัติงาน บทบาทหน้าที่ตามโครงสร้างภารกิจ ภารกิจที่สำคัญก่อนเกิดเหตุการณ์ ระหว่างเกิดเหตุการณ์ และหลังเกิดเหตุการณ์) 8) การติดต่อสื่อสาร

3. การประเมินความเหมาะสมของแผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉินด้านสาธารณสุข โดยผลการประเมินพบว่า ในภาพรวมมีคะแนนเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับสูง

คำสำคัญ : ด้านควบคุมโรคติดต่อระหว่างประเทศ, ท่าอากาศยาน, การประเมินความเสี่ยง, ศูนย์ปฏิบัติการภาวะฉุกเฉิน

Abstract

This action research aims to 1) Assess the risk of disease and health hazards that may occur in Udonthani Airport Point of Entry 2) Develop an emergency management model for Udonthani Airport Point of Entry and 3) Evaluate the outcomes of the emergency management model. The study population consists of personnel from agencies involved in disease prevention and control at Udonthani Airport. The sample is divided into two groups: one participating in risk analysis and emergency response plan development, comprising 14 individuals, and the other evaluating the suitability of the emergency response plan, comprising 45 individuals. Research tools include risk matrix assessment form, emergency response plan form, questionnaires for evaluate emergency plan suitability. Statistical analysis methods include mean, percentage, standard deviation, and mode. The study findings

1. The results from the risk assessment indicate high-risk diseases and health hazards, including: 1) Novel Influenza virus 2) Indoor air quality hazards 3) Air pollution from small dust particles. Additionally, moderate-risk diseases

¹ ด้านควบคุมโรคติดต่อระหว่างประเทศท่าอากาศยานอุดรธานี สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 8 จังหวัดอุดรธานี

and health hazards including 1) Yellow fever 2) Tuberculosis 3) Cobalt from passenger baggage screening machines 4) Fire 5) Aircraft runway excursion.

2. Hazard specific plan for Novel Influenza virus comprises 8 components about 1) Background 2) Objectives 3) Plan Scope 4) Responsibilities 5) Definition/Limitations 6) Assumptions 7) Operational Framework 8) Communication

3. The evaluation of Hazard specific plan's suitability found that, overall, the average score of suitability is at a high level.

Keywords: Quarantine, Airport, Risk assessment, Emergency operation center

บทนำ

โรคติดต่อระหว่างประเทศ ถือเป็นปัญหาทางสาธารณสุขที่ส่งผลกระทบต่อหลายด้าน ทั้งด้านสุขภาพ การเดินทางและการค้าระหว่างประเทศ โดยที่ผ่านมา มีสถานการณ์โรคติดต่อระหว่างประเทศ ที่ส่งผลกระทบต่อในวงกว้างหลายเหตุการณ์ อาทิ การเกิดการระบาดของโรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง การระบาดของโรคไข้หวัดนก การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสอีโบล่า รวมไปถึงการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นต้น องค์การอนามัยโลก ได้นำกฎอนามัยระหว่างประเทศ (International Health Regulation: IHR) มาเป็นแนวทางในการดำเนินงานเกี่ยวกับการป้องกัน ควบคุมโรคติดต่อระหว่างประเทศ โดยการจัดการภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขระหว่างประเทศ เป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญอย่างหนึ่งของกฎอนามัยระหว่างประเทศ การพัฒนาสมรรถนะช่องทางเข้าออกระหว่างประเทศตามแนวทางกฎอนามัยระหว่างประเทศ เป็นบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานที่ปฏิบัติงานในช่องทางเข้าออกประเทศ โดยมีขอบเขตในการพัฒนาสมรรถนะทั้งในภาวะปกติ และภาวะฉุกเฉินให้ครอบคลุม โรคระบาด และภัยสุขภาพที่สำคัญ 6 ด้าน ได้แก่ โรคติดเชื้อ (infectious) โรคติดต่อจากสัตว์สู่คน (zoonosis) อาหารปลอดภัย (food safety) สารเคมี (chemical) กัมมันตภาพรังสี (nuclear) และภัยพิบัติ (disaster) โดยต้องพัฒนาสมรรถนะหลักใน 8 เรื่อง ได้แก่ กฎหมายและนโยบาย (Legislation and Policy) การติดต่อสื่อสาร (Coordination) การเฝ้าระวัง (Surveillance) การตอบโต้ภาวะฉุกเฉิน (response) การเตรียมความพร้อม (Preparedness) การสื่อสารความเสี่ยง (Risk

Communications) บุคลากร (Human resource) และความพร้อมทางห้องปฏิบัติการ (Laboratory) ตามที่กำหนดไว้ของ IHR โดยการพัฒนาต้องครอบคลุมทั้งระดับชาติ (national) ระดับเขต (เขตตรวจราชการและจังหวัด) และระดับพื้นที่ (อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน และชายแดน) อนึ่งในส่วนที่เป็นช่องทางเข้าออกประเทศเน้นการเฝ้าระวัง ตรวจจับ ตอบโต้เหตุการณ์ที่เป็นภาวะฉุกเฉินทางด้านสาธารณสุข (PHEIC)¹ โดยบทบาทหน้าที่ในการดำเนินการจัดการภาวะฉุกเฉินในช่องทางเข้าออกประเทศประกอบไปด้วยการวิเคราะห์ความเสี่ยงโรค และภัยสุขภาพ การจัดทำแผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุข การฝึกซ้อมแผน รวมไปถึงการเรียกใช้แผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉินในกรณีที่เกิดเหตุการณ์ผิดปกติเกิดขึ้นในช่องทาง

ด้านควบคุมโรคติดต่อระหว่างประเทศท่าอากาศยานอุดรธานี เป็นช่องทางเข้าออกประเทศหนึ่งที่ตั้งขึ้นตามกฎหมาย สังกัดสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 8 จังหวัดอุดรธานี ผู้เดินทางส่วนมากเป็นการโดยสารเครื่องบินภายในประเทศ โดยจำนวนผู้เดินทางภายในประเทศในช่องทางเข้าออกประเทศท่าอากาศยานอุดรธานีเฉลี่ยวันละประมาณ 5,000 คน เดือนละประมาณ 150,000 คน มีจำนวนเที่ยวบินเฉลี่ย 30 เที่ยวบินต่อวัน ในการเดินทางระหว่างประเทศที่พบเป็นการเดินทางประเภทเครื่องบินเช่าเหมาลำ และเป็นการเดินทางของเจ้าหน้าที่ทางการทหารจากต่างประเทศที่เข้ามาฝึกยุทธวิธีในประเทศไทย ณ จังหวัดอุดรธานี การดำเนินงานของด้านควบคุมโรคติดต่อระหว่างประเทศท่าอากาศยานอุดรธานี เป็นไปตามแนวทางการดำเนินงานตามกฎอนามัย

ระหว่างประเทศ พ.ศ. 2548 โดยมีการดำเนินงานใน 3 ส่วนหลัก ได้แก่ 1) ด้านการปฏิบัติงานที่ต้องมีตลอดเวลา เช่น การคัดกรองผู้เดินทาง การตรวจสุขภาพในช่องทาง การตรวจสุขภาพอาคารอากาศยาน การตรวจสุขภาพอาหาร 2) การปฏิบัติงานด้านการสร้างเครือข่ายการสื่อสารและติดต่อประสานงาน และ 3) การปฏิบัติงานด้านการเตรียมความพร้อมตอบโต้ภาวะฉุกเฉินภายในช่องทางเข้าออกประเทศ²

จากบทบาทหน้าที่ของด่านควบคุมโรคติดต่อระหว่างประเทศ ตามที่กฎอนามัยระหว่างประเทศได้กำหนดไว้ใน การดำเนินงานพัฒนาสมรรถนะทั้ง 3 ด้าน ประกอบกับสถานการณ์ผู้เดินทางที่ผ่านท่าอากาศยานอุดรธานี ทั้งการเดินทางภายในประเทศ และการเดินทางระหว่างประเทศ รวมถึงจากเหตุการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ระหว่างปี 2564 – 2566 ที่ผ่านมา ซึ่งถือว่าเป็นโรคติดต่ออุบัติใหม่ที่เกิดขึ้น โดยยังไม่มีความพร้อม และยังไม่มียุทธศาสตร์ในการรับมือในระยะเวลาแรกส่งผลให้การดำเนินงานขาดประสิทธิภาพเกิดการแพร่ระบาดของโรคในพื้นที่พบผู้เดินทางที่ติดเชื้อ และบุคลากรผู้ปฏิบัติงานในช่องทางติดเชื้อ ดังนั้นผู้วิจัยในบทบาทหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในด้านควบคุมโรคติดต่อระหว่างประเทศท่าอากาศยานอุดรธานี และในบทบาทเลขานุการคณะทำงานพัฒนาสมรรถนะช่องทาง ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินงานด้านการป้องกันควบคุมโรค และภัยสุขภาพได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงได้นำแนวความคิดของการจัดการภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขโดยใช้ระบบบัญชาการเหตุการณ์ และศูนย์ปฏิบัติการภาวะฉุกเฉิน ซึ่งมีกลไกการทำงานครอบคลุมทุกช่วงระยะเวลาตั้งแต่ก่อนการเกิดโรค ระหว่างการเกิดโรค และหลังการเกิดโรคมาเป็นแนวทาง และดำเนินการวิจัยการพัฒนาแบบการจัดการภาวะฉุกเฉินในช่องทางเข้าออกประเทศ ท่าอากาศยานอุดรธานี ในครั้งนี้ขึ้น เพื่อเป็นการประเมินความเสี่ยงโรค และภัยสุขภาพรวมทั้งจัดทำแผนในการตอบโต้ภาวะฉุกเฉินที่สอดคล้องกับความเสี่ยง และผลักดันให้เกิดการนำไปปฏิบัติโดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานภายใน และ

ภายนอกช่องทางเข้าออกประเทศท่าอากาศยานอุดรธานี ซึ่งจะส่งให้การดำเนินงานป้องกัน ควบคุมโรค และจัดการภาวะฉุกเฉินดำเนินไปได้อย่างครอบคลุม และมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินความเสี่ยงโรค และภัยสุขภาพที่อาจเกิดขึ้นในช่องทางเข้าออกประเทศท่าอากาศยานอุดรธานี
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการภาวะฉุกเฉินในช่องทางเข้าออกประเทศ ท่าอากาศยานอุดรธานี
3. เพื่อติดตามประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดการภาวะฉุกเฉินในช่องทางเข้าออกประเทศ ท่าอากาศยานอุดรธานี

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ คณะทำงานพัฒนาสมรรถนะช่องทางเข้าออกประเทศตามแนวทางกฎอนามัยระหว่างประเทศ ช่องทางท่าอากาศยานอุดรธานี บุคลากรผู้รับผิดชอบงานด้านควบคุมโรคติดต่อระหว่างประเทศจากสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 8 จังหวัดอุดรธานี และบุคลากรผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องในช่องทางท่าอากาศยานอุดรธานี

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ มีจำนวน 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในกระบวนการวิเคราะห์ความเสี่ยง และพัฒนาแผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุข ได้แก่ ผู้แทนคณะทำงานพัฒนาสมรรถนะช่องทางเข้าออกประเทศตามแนวทางกฎอนามัยระหว่างประเทศ บุคลากรผู้รับผิดชอบงานด้านควบคุมโรคติดต่อระหว่างประเทศจากสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 8 จังหวัดอุดรธานี และผู้แทนบุคลากร

ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องในช่องทางท่าอากาศยานอุดรธานี จำนวน 14 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในกระบวนการประเมินความเหมาะสมของแผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุข และการประเมินความพึงพอใจต่อแผนการตอบโต้ภาวะฉุกเฉิน คัดเลือกด้วยวิธีการเฉพาะเจาะจง จากประชากรที่สมัครใจ โดยประกอบด้วย คณะทำงานพัฒนาสมรรถนะช่องทางเข้าออกประเทศตามแนวทางกฎอนามัยระหว่างประเทศ และผู้แทนบุคลากรผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องในช่องทางท่าอากาศยานอุดรธานี จำนวนรวม 45 คน

เกณฑ์การคัดเข้า 1) เป็นคณะทำงานพัฒนาสมรรถนะช่องทางเข้าออกประเทศตามแนวทางกฎอนามัยระหว่างประเทศ หรือเป็นเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานป้องกันควบคุมโรคติดต่อ ในพื้นที่ท่าอากาศยานอุดรธานี 2) เป็นผู้ที่มีความสามารถในการอ่าน และเขียน รวมถึงแปลความหมายของประโยคจากการอ่านได้ด้วยตนเอง 3) เป็นผู้ที่สามารถเข้าร่วมกิจกรรม ได้ตลอดระยะเวลาการวิจัย 4) เป็นผู้ที่สมัครใจ และมีความยินยอมที่จะเข้าเป็นอาสาสมัครในโครงการวิจัย

เกณฑ์การคัดออก 1) อาสาสมัครไม่สามารถเข้าร่วมโครงการวิจัยได้ครบตามระยะเวลาที่กำหนด 2) อาสาสมัครเกิดการป่วย หรือการบาดเจ็บ ที่ไม่สามารถเข้าร่วมโครงการวิจัยต่อไปได้ หรือเกิดความบกพร่องในการเข้าร่วมโครงการวิจัย 3) อาสาสมัครมีความประสงค์ขอยุติบทบาทการเข้าร่วมโครงการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อประกอบการพัฒนารูปแบบการจัดการภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุข ประกอบด้วย

1.1 แบบประเมินความเสี่ยงโรคและภัยสุขภาพตามแนวทาง Risk matrix assessment โดยเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลระหว่างโอกาสที่จะเกิดโรค / ภัยสุขภาพ (Likelihood) และผลกระทบที่เกิดขึ้น (Consequence หรือ Impact)³

1.2 แบบการจัดทำแผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุข (Hazard specific plan) ตามแนวทางที่กรมควบคุมโรคกำหนด⁴

2. เครื่องมือที่ใช้ในการทดสอบแผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุข โดยการจัดซ้อมแผนในรูปแบบ Table top exercise ได้แก่ สรุปรายงานการซ้อมแผนฯ และแบบสอบถามเชิงโครงสร้างในประเด็นการถอดบทเรียนการซ้อมแผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉิน⁵

3. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินความเหมาะสมของแผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุข ในรูปแบบแบบสอบถาม ประกอบไปด้วย 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความเหมาะสมของแผนฯ รายด้าน ได้แก่ ความเหมาะสมต่อการดำเนินงานด้านความถูกต้อง ด้านความมีประโยชน์ และด้านความเป็นไปได้ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 3 ตัวเลือก ได้แก่ เหมาะสมมาก เหมาะสมปานกลาง และไม่เหมาะสม จำนวนรวมทั้งหมด 17 ข้อกำหนดเกณฑ์การแปลผลข้อมูล อ้างอิงตาม Bloom⁶ โดยแบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ สูง ปานกลาง และต่ำ

โดยมีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยการทดสอบความตรงเชิงเนื้อหา ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.94 สามารถนำไปใช้ได้

ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

วางแผนดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวทางวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยใช้แนวทางการดำเนินงานตามวงจร PAOR ของเดมมิง ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นวางแผน (Planning: P)

1. ดำเนินการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการดำเนินงานตามมาตรฐานด้านควบคุมโรคติดต่อระหว่างประเทศ ตามแนวทางกฎอนามัยระหว่างประเทศ พ.ศ.2548 หลักการจัดการภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุข เพื่อนำมาเป็นกรอบในการวิจัย

2. วิเคราะห์ความเสี่ยง โรคและภัยสุขภาพตามแนวทาง Risk matrix assessment เพื่อศึกษาและจัดลำดับความเสี่ยงโรค และภัยสุขภาพที่อาจ

เกิดขึ้นในช่องทางเข้าออกประเทศท่าอากาศยานอุดรธานี

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นการปฏิบัติการ (Acting: A)

พัฒนาแผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุข (Hazard specific plan) ตามแนวทางของกรมควบคุมโรค โดยการใช้มีส่วนร่วมของคณะทำงานพัฒนาสมรรถนะช่องทางเข้าออกประเทศตามแนวทางกฎอนามัยระหว่างประเทศ บุคลากรผู้รับผิดชอบงานด้านควบคุมโรคติดต่อระหว่างประเทศจากสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 8 จังหวัดอุดรธานี และผู้แทนบุคลากรผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องในช่องทางท่าอากาศยานอุดรธานี

ขั้นตอนที่ 3 (Observing: O)

1. จัดการฝึกซ้อมแผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุข โดยใช้แผนที่พัฒนาขึ้นเป็นแนวทางในการฝึกซ้อมในรูปแบบการซ้อมแผนบนโต๊ะ (Tabletop exercise) พร้อมทั้งมีการประเมินผลการฝึกซ้อม และวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสในการพัฒนา และปัญหาอุปสรรคในการใช้แผน

2. เก็บข้อมูลความเหมาะสมของแผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขในประเด็นความเหมาะสมต่อการดำเนินงาน ด้านความถูกต้อง ด้านความมีประโยชน์ และด้านความเป็นไปได้

ขั้นตอนที่ 4 การสะท้อนผล (Reflecting: R)

ปรับปรุง แก้ไขแผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขให้สมบูรณ์ และจัดทำสรุปผลการพัฒนาแผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขของช่องทางเข้าออกประเทศท่าอากาศยานอุดรธานี รวมถึงรายงานผลการฝึกซ้อมแผนให้คณะทำงานพัฒนาสมรรถนะช่องทางเข้าออกประเทศตามแนวทางกฎอนามัยระหว่างประเทศ และบุคลากรที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ

การวิเคราะห์ข้อมูล

วางแผนวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกเป็น 2 รูปแบบ คือ 1) การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) 2) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

และใช้สถิติ ดังนี้ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสูตรในการวิเคราะห์ความเสี่ยงโรค และ ภัยสุขภาพด้วยวิธี Risk matrix assessment ตามแนวทางที่กรมควบคุมโรคกำหนด

จริยธรรมการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นพัฒนาเชิงระบบ จึงไม่ได้ดำเนินการขอรับรองจริยธรรมการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ แต่ผู้วิจัยได้ดำเนินการพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมพัฒนาแผนฯ คือ การเก็บข้อมูลในส่วนของการตอบแบบสอบถามเป็นความลับ และทำการทำลายเอกสารข้อมูลเมื่อมีการวิเคราะห์เสร็จสิ้นทันที

ผลการศึกษา

1. การประเมินความเสี่ยงโรค และภัยสุขภาพในช่องทางเข้าออกประเทศท่าอากาศยานอุดรธานี

การพิจารณาโรค และภัยสุขภาพที่มีโอกาสเกิดในพื้นที่ช่องทางเข้าออกประเทศ ท่าอากาศยานอุดรธานี ตาม 5 ระบบโรคและภัยสุขภาพพบว่าในช่องทางฯ มีโอกาสพบโรค และภัยสุขภาพ ได้แก่ โรคไข้เหลือง โรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ โรคฉี่หนู โรคคอตีบ โรคหัด โรคอีสุกอีใส โรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ โรคฉี่หนู โรคคอตีบ โรคหัด โรคอีสุกอีใส การรั่วไหลของสารโคบอลต์จากเครื่องตรวจสัมภาระผู้โดยสาร ไฟไหม้อาคารผู้โดยสาร และเครื่องบินไถลออกนอกรันเวย์

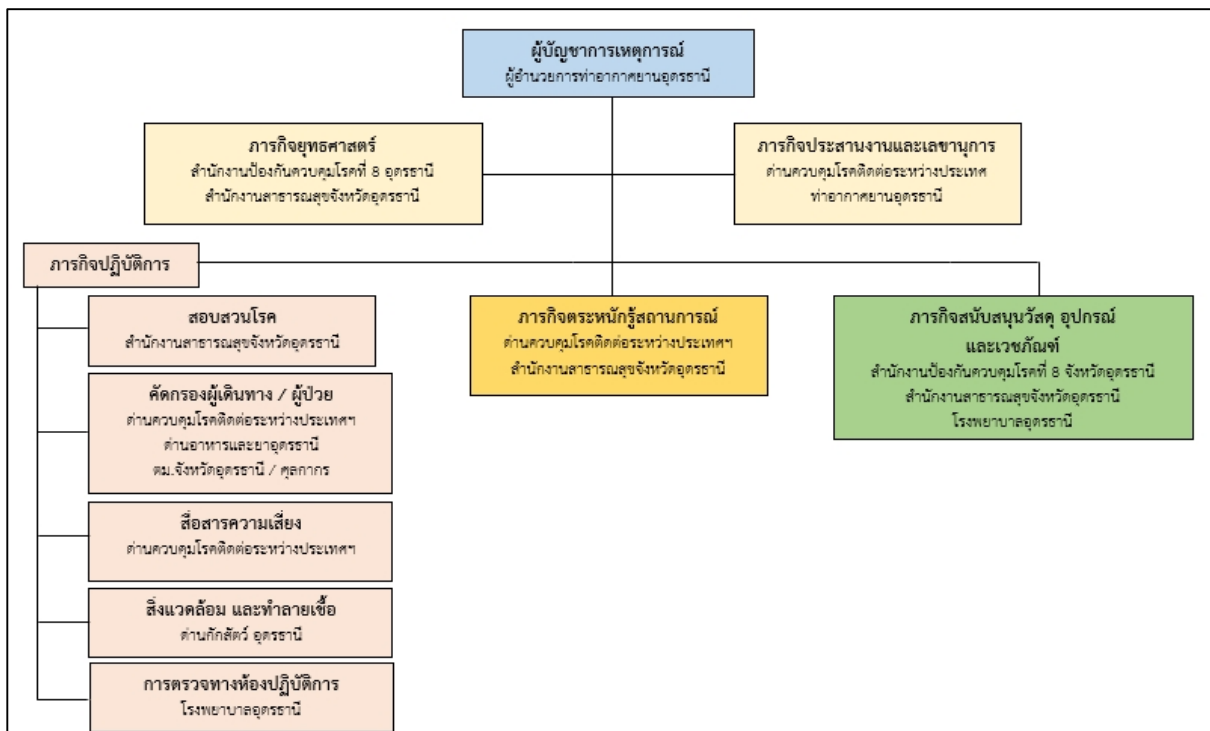
การประเมินความเสี่ยงโรค และภัยสุขภาพด้วยวิธี Risk matrix assessment ตามแนวทางที่กรมควบคุมโรคกำหนด พบว่าโรคและภัยสุขภาพที่มีความเสี่ยงในระดับสูง ได้แก่ 1) โรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2) ภัยจากคุณภาพอากาศภายในอาคาร 3) ภัยจากฝุ่นละอองขนาดเล็ก และโรคและภัยสุขภาพที่มีความเสี่ยงในระดับปานกลาง ได้แก่ 1) โรคไข้เหลือง 2) โรคฉี่หนู 3) การรั่วไหลของสารโคบอลต์จากเครื่องตรวจสัมภาระผู้โดยสาร 4) ไฟไหม้อาคารผู้โดยสาร 5) เครื่องบินไถลออกนอกรันเวย์ (ดังตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความเสี่ยงโรค และภัยสุขภาพ

โรค / ภัยสุขภาพ	% โอกาสที่จะเกิด (ระดับ)	% ผลกระทบที่จะเกิด (ระดับ)	การแปลผล	หมายเหตุ ³
โรคไข้เหลือง	22.00 (ระดับ 2)	49.00 (ระดับ 3)	ปานกลาง	ยอมรับได้
โรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่*	47.5 (ระดับ 3)	72.00 (ระดับ 4)	สูง	มีแผนรองรับ
โรคฉี่หนู	22.00 (ระดับ 2)	49.00 (ระดับ 3)	ปานกลาง	ยอมรับได้
คุณภาพอากาศภายในอาคาร	85.88 (ระดับ 4)	36.00 (ระดับ 3)	สูง	มีแผนรองรับ
ฝุ่นละอองขนาดเล็ก	85.88 (ระดับ 4)	40.00 (ระดับ 3)	สูง	มีแผนรองรับ
โคบอลต์	29.41 (ระดับ 2)	48.00 ระดับ 3)	ปานกลาง	ยอมรับได้
ไฟไหม้อาคารผู้โดยสาร	17.00 (ระดับ 2)	54.00 (ระดับ 3)	ปานกลาง	ยอมรับได้
เครื่องบินไถลออกนอกรันเวย์	52.94 (ระดับ 3)	28.00 ระดับ 2)	ปานกลาง	ยอมรับได้

2. การพัฒนาแผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉินฯ การพัฒนาแผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุข (Hazard Specific Plan) ดำเนินการเลือกโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ เนื่องจากเป็นโรคที่เกิดจากเชื้อไวรัส สามารถแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็ว และจากการประเมินความเสี่ยงมีระดับผลกระทบที่เกิดต่อสุขภาพสูงที่สุด มีองค์ประกอบของแผน คือ 1) ที่มาและความสำคัญ 2) วัตถุประสงค์ 3) ขอบเขตของแผน 4) ความรับผิดชอบ (หน่วยงานหลัก และหน่วยงานสนับสนุน) 5) นิยาม / คำจำกัดความ 6) ข้อเสนอแนะ

7) กรอบการปฏิบัติงาน (โครงสร้างการปฏิบัติงาน บทบาทหน้าที่ตามโครงสร้างภารกิจ ภารกิจที่สำคัญ ก่อนเกิดเหตุการณ์ ระหว่างเกิดเหตุการณ์ และหลังเกิดเหตุการณ์) 8) การติดต่อสื่อสาร โดยจากแผนที่พัฒนาขึ้นมีโครงสร้างการปฏิบัติงานในศูนย์ปฏิบัติการภาวะฉุกเฉิน จำนวน 6 ภารกิจ (ดังภาพที่ 1) และมีรายละเอียดการปฏิบัติงานแบ่งตามระยะ ก่อนเกิด ระหว่างเกิด และหลังเกิดเหตุการณ์ (ดังตารางที่ 2)

ภาพที่ 1 โครงสร้างระบบบัญชาการเหตุการณ์ในภาวะฉุกเฉิน

ตารางที่ 2 การกิจสำคัญในแผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉิน กรณีโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่จำแนกตามระยะ

ภารกิจที่สำคัญ	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
ระยะก่อนเกิดเหตุ	
1.ติดตามสถานการณ์การระบาดของโรคทั้งในและนอกประเทศ รวมถึงเฝ้าระวัง และวิเคราะห์สถานการณ์ทางระบาดวิทยา	ด้านควบคุมโรคฯ
2.ประเมินพื้นที่เสี่ยง และกลุ่มเสี่ยงโดยเฉพาะผู้เดินทางผ่านทางท่าอากาศยานอุดรธานี	ด้านควบคุมโรคฯ
3.จัดทำแผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุข กรณีโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ รวมถึงดำเนินการซ้อมแผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุข โดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง	คณะทำงานพัฒนาช่องทาง
4.เตรียมความพร้อมด้านวัสดุ อุปกรณ์ และเวชภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการตอบโต้ภาวะฉุกเฉิน	
5.พัฒนาศักยภาพบุคลากรในการปฏิบัติงานตอบโต้ภาวะฉุกเฉิน	คณะทำงานพัฒนาช่องทาง
6.การประชาสัมพันธ์ การสื่อสารความเสี่ยงในประเด็นโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ ให้แก่เจ้าหน้าที่ และประชาชนกลุ่มเสี่ยง เช่น รมรณงค์ให้ความรู้แก่ประชาชนในกลุ่มเสี่ยง	ด้านควบคุมโรคฯ ท่าอากาศยานอุดรธานี
ขณะเกิดเหตุ	
1.วิเคราะห์ข้อมูล และเสนอภารกิจยุทธศาสตร์ และผู้บัญชาการเหตุการณ์เพื่อพิจารณาเปิดศูนย์ปฏิบัติการภาวะฉุกเฉิน (EOC)	SAT
2.จัดสถานที่ ในการคัดกรอง และจัดระบบการป้องกัน ควบคุมโรค ภายในช่องทางเข้าออกประเทศท่าอากาศยานอุดรธานี	ท่าอากาศยานอุดรธานี
3.จัดตั้งระบบเฝ้าระวัง คัดกรอง ผู้เดินทางที่สงสัยป่วย / ผู้ป่วย พร้อมทั้งจัดระบบแยกกัก และส่งต่อผู้ป่วยไปยังสถานพยาบาลในกรณีพบผู้สงสัยป่วย หรือผู้ป่วย	Operation
4.ติดตามสถานการณ์ฯ และจัดทำรายงานสถานการณ์การคัดกรองผู้เดินทางรายวัน เพื่อใช้ข้อมูลในการวางแผนการดำเนินงาน	SAT
5.จัดทำรายงานสถานการณ์ฉบับเผยแพร่ต่อสื่อมวลชน และประชาชน พร้อมทั้งสื่อสารความเสี่ยงในการป้องกัน ควบคุมโรคไข้หวัดใหญ่	Operation (Risk Com)
6.สนับสนุนวัสดุ เวชภัณฑ์ งบประมาณ ฯลฯ ให้ทันเวลาและให้เพียงพอต่อการควบคุมโรค	Logistic
7.การประชุมติดตามสถานการณ์รายวัน / รายสัปดาห์	Liaison
8.วิเคราะห์ข้อมูล และเสนอภารกิจยุทธศาสตร์ และผู้บัญชาการเหตุการณ์เพื่อพิจารณาปิดศูนย์ปฏิบัติการภาวะฉุกเฉิน (EOC)	SAT
ภารกิจที่สำคัญหลังเกิดเหตุ	
1.สรุปการใช้ทรัพยากรในการดำเนินงาน	ด้านควบคุมโรคฯ
2.ถอดบทเรียนการดำเนินงาน (After Action Review : AAR)	ด้านควบคุมโรคฯ
3.จัดทำรายงานสรุปสถานการณ์การเกิดการระบาดของโรค	ด้านควบคุมโรคฯ

3. การประเมินการใช้แผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉินฯ ดำเนินการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส ในการพัฒนา และปัญหาอุปสรรค แผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉินตามแนวทาง SWOT Analysis รายละเอียด

การวิเคราะห์ (ดังตารางที่ 3) และดำเนินการทดสอบความเหมาะสมของแผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉิน กรณีโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ พบว่า ในภาพรวมมีคะแนนเฉลี่ยความเหมาะสมเท่ากับ 1.65 ซึ่งแปลผลอยู่ใน

ระดับสูง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านความเหมาะสมกับการดำเนินงาน มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 1.79 แปลผลอยู่ในระดับสูง รองลงมาคือด้านความมีประโยชน์ คะแนนเฉลี่ย 1.80 แปลผลอยู่ใน

ระดับสูง ด้านความถูกต้อง คะแนนเฉลี่ย 1.69 แปลผลอยู่ในระดับสูง และด้านความเป็นไปได้ คะแนนเฉลี่ย 1.31 อยู่ในระดับปานกลางตามลำดับ (ดังตารางที่ 4)

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ SWOT แผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุข กรณีโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่

ด้านการวิเคราะห์	รายละเอียด
จุดแข็ง (Strength)	- องค์ประกอบของแผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุข กรณีโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ เป็นไปตามแนวทางที่กรมควบคุมโรคกำหนด และมีรายละเอียดองค์ประกอบที่ชัดเจน - รายละเอียดในขั้นตอนการปฏิบัติในแต่ละระยะ ได้แก่ ก่อนเกิดเหตุการณ์ ระหว่างเกิดเหตุการณ์ และหลังเกิดเหตุการณ์ ชัดเจน สามารถนำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติได้จริง - หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ มีองค์ความรู้ในการจัดการภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุข
จุดอ่อน (Weakness)	- การประชาสัมพันธ์แผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉินให้บุคลากรผู้ปฏิบัติงานในท่าอากาศยานอุดรธานี ยังไม่ครอบคลุม การเข้าถึง และการรับทราบแผนของบุคลากรยังน้อย - ในบางกิจกรรม เช่น การสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ ยังไม่มี Flow หรือแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน ทำให้การประสานงานในกรณีการปฏิบัติจริงอาจเกิดข้อผิดพลาด
โอกาส (Opportunity)	- หน่วยงานสนับสนุนในคณะทำงานพัฒนาสมรรถนะช่องทางให้ความร่วมมือในการเรียนรู้ และการฝึกซ้อมเป็นอย่างดี และยินดีให้ความร่วมมือในกรณีเกิดเหตุการณ์จริง - พัฒนาแนวทางมาตรฐานการดำเนินงาน (SOP) ในแต่ละกิจกรรมตามระยะการตอบโต้ภาวะฉุกเฉินให้ชัดเจนมากขึ้น - พัฒนารูปแบบการฝึกซ้อมแผน โดยใช้รูปแบบการฝึกซ้อมแบบฝึกปฏิบัติจริง (Drill Exercise)
อุปสรรค ข้อจำกัด (Threats)	รายละเอียดในการดำเนินงานตามแผนในบางกิจกรรม เป็นการดำเนินงานด้านการแพทย์ และสาธารณสุขโดยเฉพาะ แต่ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานสนับสนุนมิใช่บุคลากรทางการแพทย์ และสาธารณสุข จึงทำให้เกิดความไม่เชี่ยวชาญในการปฏิบัติงานเฉพาะด้าน เช่น การคัดกรอง การสวมใส่อุปกรณ์ป้องกันตนเอง เป็นต้น

ตารางที่ 4 ผลการทดสอบความเหมาะสมของแผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉินฯ

ความเหมาะสม	คะแนนเฉลี่ย	SD.	การแปลผล ⁶
ความเหมาะสมกับการดำเนินงาน	1.79	0.178	มีความเหมาะสมในระดับสูง
ความถูกต้อง	1.69	0.220	มีความเหมาะสมในระดับสูง
ความมีประโยชน์	1.80	0.218	มีความเหมาะสมในระดับสูง
ความเป็นไปได้	1.31	0.278	มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง
ภาพรวมความเหมาะสม	1.65	0.128	มีความเหมาะสมในระดับสูง

สรุปและอภิปรายผล

การพัฒนาแผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุข กรณีโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ ในช่อง

ทางเข้าออกประเทศท่าอากาศยานอุดรธานีในครั้งนี้ เป็นการดำเนินงานตามแนวทางการพัฒนาสมรรถนะช่องทางเข้าออกประเทศตามที่กำหนดไว้ก่อนน้อม

ระหว่างประเทศ พ.ศ. 2548 โดยช่องทางเข้าออกระหว่างประเทศต้องมีการพัฒนาสมรรถนะทั้งในภาวะปกติ (Routine) และในภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุข (Emergencies) โดยการทำงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขช่องทางเข้าออกประเทศต้องมีการดำเนินการจัดทำแผนแก้ไขภาวะฉุกเฉินด้านสาธารณสุข (Public health emergency contingency plan) รวมทั้งมีการฝึกซ้อมแผนเพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องรับทราบแผน และเกิดความรู้ความเข้าใจ และเกิดความชำนาญในการปฏิบัติงาน⁷ ซึ่งการดำเนินการพัฒนาแผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขในครั้งนี้เกิดจากกิจกรรมการมีส่วนร่วมของคณะทำงานพัฒนาสมรรถนะช่องทางเข้าออกประเทศ คณะทำงานประจำช่องทาง และบุคลากรอื่นๆที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นไปตามแนวทางการดำเนินงานที่พระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 ได้ระบุไว้ในมาตราที่ 23 ว่าช่องทางเข้าออกประเทศต้องมีการแต่งตั้งคณะทำงานประจำช่องทาง ซึ่งแต่งตั้งโดยคณะกรรมการโรคติดต่อจังหวัด โดยคณะทำงานประจำช่องทางที่ได้รับการแต่งตั้งขึ้นมานั้นมีบทบาทหน้าที่ในการจัดทำแผนปฏิบัติการเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคติดต่อระหว่างประเทศ และเตรียมพร้อมรับสถานการณ์ฉุกเฉินด้านสาธารณสุข

แผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุข กรณีโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ ในช่องทางเข้าออกประเทศท่าอากาศยานอุดรธานี ประกอบไปด้วย 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ที่มา และความสำคัญ 2) วัตถุประสงค์ 3) ขอบเขตของแผน 4) ความรับผิดชอบ (หน่วยงานหลัก และหน่วยงานสนับสนุน) 5) นิยาม / คำจำกัดความ 6) ข้อสันนิษฐาน 7) กรอบการปฏิบัติงาน (โครงสร้างการปฏิบัติงาน บทบาทหน้าที่ตามโครงสร้างภารกิจ ภารกิจที่สำคัญก่อนเกิดเหตุการณ์ ระหว่างเกิดเหตุการณ์ และหลังเกิดเหตุการณ์) 8) การติดต่อสื่อสาร ซึ่งเป็นไปตามแนวทางการจัดทำแผนเฉพาะโรคและภัย (Hazard specific plan) ที่กรมควบคุมโรคได้กำหนดไว้ และสอดคล้องกับแผนปฏิบัติการเฉพาะโรค รองรับสถานการณ์โรคและภัยสุขภาพ กรณีโรคติดต่ออุบัติ

ใหม่ของกรมควบคุมโรค⁸ โดยในรายละเอียดของแผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉินฯได้มีการดำเนินงานตามหลักการจัดการภาวะฉุกเฉิน 2P2R ที่เป็นการรับมือกับโรคและภัยสุขภาพอย่างรวดเร็ว และเป็นระบบครอบคลุมทุกระยะตั้งแต่ระยะการป้องกัน (Prevention & Mitigation) ระยะเตรียมความพร้อม (Preparedness) ระยะตอบโต้ภาวะฉุกเฉิน (Response) และระยะฟื้นฟูบูรณะ (Recovery)⁹ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพันธ์วิ สุขบัติ และภัทรพร ตีสารัง¹⁰ ที่ได้ทำการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการและความร่วมมือในการตอบโต้ภาวะฉุกเฉินด้านโรคติดต่อและภัยสุขภาพระหว่างประเทศ จังหวัดมุกดาหาร และ แขวงสะหวันนะเขต โดยผลการศึกษาพบว่ารูปแบบการจัดการภาวะฉุกเฉินที่พัฒนาขึ้นเป็นไปตามแนวทางการตอบโต้ภาวะฉุกเฉินโดยมีการจัดตั้งโครงสร้างระบบบัญชาการเหตุการณ์ การบริหารจัดการด้านกำลังคน วัสดุอุปกรณ์ เวชภัณฑ์ การการพัฒนาแผนการปฏิบัติงานร่วมกัน และสอดคล้องกับการศึกษาของณรงค์ ลือชา และณัฐกานต์ ปะบุตร¹¹ ที่ได้ทำการศึกษารูปแบบการจัดการตอบโต้ภาวะฉุกเฉินทางด้านการแพทย์และสาธารณสุขกรณีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จังหวัดเชียงราย โดยผลการศึกษาพบว่าจังหวัดเชียงรายมีการเตรียมความพร้อมในการรับสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 วางระบบป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยระบบบัญชาการเหตุการณ์ เพื่อบัญชาการ และประสานระหว่างหน่วยงาน ด้วยหลัก 2P2R ได้แก่ การดำเนินงานป้องกัน และลดผลกระทบ การเตรียมความพร้อม การตอบโต้ และการฟื้นฟู

การประเมินผลการใช้แผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุข ได้ดำเนินการจัดการฝึกซ้อมแผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขชนิดบนโต๊ะ (Table top Exercise) ซึ่งพบจุดแข็งของแผนฯคือองค์ประกอบที่เป็นไปตามแนวทางที่กรมควบคุมโรคกำหนด มีการกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ชัดเจน หน่วยงานผู้รับผิดชอบหลักมีความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน จุดอ่อนของแผนคือในประเด็นการ

ประชาสัมพันธ์แผนให้บุคลากรผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบอย่างน้อย และยังขาดแนวทางมาตรฐานการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของนรินทิพย์ ชัยพรหมเขียว และคณะ¹² ที่ได้ทำการศึกษามาตรการในการควบคุมและป้องกันภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขระหว่างประเทศ กรณีศึกษาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษด่านพรมแดนแม่สอด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โดยผลการศึกษาพบว่ามาตรการด้านการควบคุม และป้องกันภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขระหว่างประเทศ ของด่านพรมแดนแม่สอด มีการดำเนินงานอยู่ในลักษณะของการเตรียมความพร้อม และเฝ้าระวัง ด้วยการจัดทำแผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุข และการฝึกซ้อมแผน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้มีการประเมินความเหมาะสมของแผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉินด้านสาธารณสุข โดยผลการประเมินพบว่า ในภาพรวมมีคะแนนเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับสูงสอดคล้องกับการศึกษาของวรลักษณ์ ตั้งคณะกุล และคณะ¹³ ที่ได้ทำการศึกษาการพัฒนาสมรรถนะหลักในภาวะฉุกเฉินของท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ ตามข้อกำหนดของกฎอนามัยระหว่างประเทศ ปี 2548 พ.ศ. 2550 – 2555 โดยผลการศึกษาพบว่าท่าอากาศยานสุวรรณภูมิมีการซ้อมแผนบนโต๊ะกรณีการระบาดของอีโคโนลา O104:H4 ในปี 2554 และซ้อมแผน เต็มรูปแบบสถานการณ์ฉุกเฉินด้านการแพทย์กรณีโรคติดต่อในปี 2555 ผลการประเมินการซ้อมแผนเต็มรูปแบบ พบว่าได้รับความเชื่อมั่นในการรับมือต่อภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขข้ามประเทศ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 40 เป็นร้อยละ 90 และสอดคล้องกับการศึกษาของพันธวิ สุขบัติ และภัทรพร ตีสารัง⁶ ที่ได้ทำการศึกษาการพัฒนาแบบการบริหารจัดการและความร่วมมือในการตอบโต้ภาวะฉุกเฉินด้านโรคติดต่อ และภัยสุขภาพระหว่างประเทศ จังหวัดมุกดาหาร และ แขวงสะหวันนะเขต

โดยผลการศึกษาพบว่าระดับความพึงพอใจต่อรูปแบบการบริหารจัดการและความร่วมมือในการตอบโต้ภาวะฉุกเฉินของบุคลากรผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่อยู่ในระดับดีมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านควบคุมโรคติดต่อระหว่างประเทศ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งพัฒนาแนวทางมาตรฐานการดำเนินงาน (SOP) ในแต่ละกิจกรรมตามระยะก่อนเกิดเหตุการณ์ ระหว่างเกิดเหตุการณ์ และหลังเกิดเหตุการณ์ เพื่อเป็นแนวทางให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการดำเนินงานได้อย่างถูกต้อง
2. เน้นการให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพบุคลากรผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากหน่วยงานสนับสนุนที่ไม่ใช่หน่วยงานด้านการแพทย์ และสาธารณสุขให้มีความรู้ความเข้าใจ และเพิ่มทักษะที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานด้านสาธารณสุข เช่น การขับเคลื่อนการจัดอบรมในหลักสูตร Non – Health เป็นต้น
3. นำแผนตอบโต้ภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขกรณีโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ที่พัฒนาขึ้น ไปใช้ในการซ้อมแผนในรูปแบบการฝึกปฏิบัติ (Drill Exercise) หรือการฝึกซ้อมเต็มรูปแบบ (Full Scale exercise)
4. ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการนำองค์ความรู้ในเรื่องเทคโนโลยี และนวัตกรรมใหม่ๆ เข้ามาใช้ในการดำเนินงานป้องกัน ควบคุมโรค และจัดการภาวะฉุกเฉิน เช่น การพัฒนานวัตกรรมในการคัดกรองผู้เดินทาง การพัฒนาระบบฐานข้อมูล และดำเนินการทดลองใช้ พร้อมประเมินผลการใช้นวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และลดภาระของบุคลากร

เอกสารอ้างอิง

1. สำนักระบาดวิทยากรมควบคุมโรคกระทรวงสาธารณสุข. (2551). แผนพัฒนางานด้านกฎอนามัยระหว่าง ประเทศ พ.ศ. 2548 (2005) ใน ช่วงปีพ.ศ. 2551 – 2555. (พิมพ์ครั้งที่ 1). นนทบุรี: กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข.
2. กลุ่มสาธารณสุขชายแดน. สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 8 จังหวัดอุดรธานี. (2566). เอกสารสรุปผลการดำเนินงานประจำปี 2566.
3. สำนักโรคติดต่อทั่วไป. (2556). มาตรฐานขั้นตอนการปฏิบัติงานเรื่องการประเมินความเสี่ยง. กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข.

4. กองควบคุมโรคและภัยสุขภาพในภาวะฉุกเฉิน. (2566). แผนปฏิบัติการเฉพาะโรค รองรับสถานการณ์โรคและภัยสุขภาพ ปี 2566. กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข.
5. สำนักโรคติดต่ออุบัติใหม่ และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดตาก. (2558). คู่มือการประชุมเชิงปฏิบัติการฝึกซ้อมแผนชายแดนไทย - เมียนมา (ตาก - เมียนมา). กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข.
6. Bloom, Benjamin S., et al. (1971). Hand book on Formative and Summative Evaluation of Student Learning. New York: Mc Graw-Hill Book Company.
7. กรมควบคุมโรค. (2561). คู่มือการประเมินตนเอง การพัฒนาสมรรถนะหลักช่องทางเข้าออกประเทศท่าอากาศยาน ท่าเรือ และ พรมแดนทางบก. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรกราฟิกแอนด์ดีไซน์.
8. กองควบคุมโรคและภัยสุขภาพในภาวะฉุกเฉิน. (2566). แผนปฏิบัติการเฉพาะโรค รองรับสถานการณ์โรคและภัยสุขภาพ ปี 2566. กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข.
9. กองสาธารณสุขฉุกเฉิน. (2563). คู่มือศูนย์ปฏิบัติการฉุกเฉินด้านการแพทย์ และสาธารณสุข. สำนักงานปลัด กระทรวงสาธารณสุข.
10. พันธวิ สุขบัติ และภัทรพร ตีสารัง. (2566). รูปแบบการบริหารจัดการและความร่วมมือในการตอบโต้ภาวะฉุกเฉินด้านโรคติดต่อ และภัยสุขภาพระหว่างประเทศ จังหวัดมุกดาหาร และ แขวงสะหวันนะเขต. วารสารสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 10 จังหวัด อุบลราชธานี. 21 (2), 66 – 82.
11. ณรงค์ ลือชา และณัฐกานต์ ปวงบุตร. (2566). การบริการจัดการตอบโต้ภาวะฉุกเฉินทางด้านการแพทย์และสาธารณสุขกรณีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จังหวัดเชียงราย. เชียงรายวารสาร. 15 (3), 9 – 24.
12. นรินทิพย์ ชัยพรมเขียว และคณะ. (2560). การศึกษามาตรการในการควบคุม และป้องกันภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขระหว่างประเทศ กรณีศึกษาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษด่านพรมแดนแม่สอด อำเภอ แม่สอด จังหวัดตาก. วารสารกฎหมายสุขภาพ และสาธารณสุข. 3 (2), 193 – 210.
13. วราลักษณ์ ตั้งคณะกุล และคณะ. (2557). การพัฒนาสมรรถนะหลักในภาวะฉุกเฉินของท่าอากาศยานสุวรรณภูมิตามข้อกำหนดของ กฎอนามัยระหว่างประเทศ ปี 2548 พ.ศ. 2550 – 2555. วารสารวิชาการสาธารณสุข. 23 (1), 147 – 157.